

НЕПРАВОМІРНА ВИГОДА ЯК ПРЕДМЕТ ПІДКУПУ ОСОБИ, ЯКА НАДАЄ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ

ILLEGAL BENEFIT AS A SUBJECT OF BRIBING A PERSON WHO PROVIDES PUBLIC SERVICES

Перешивко О.С.,

асистент кафедри спеціальних правових дисциплін

Нікопольський факультет

Національного університету «Одеська юридична академія»

Досліджено неправомірну вигоду як предмет підкупу особи, яка надає публічні послуги. Обґрунтовано необхідність виключення із законодавчого визначення неправомірної вигоди грошових коштів та розширення переліку видів неправомірної вигоди за рахунок діянь, які мають ознаки послуг, проте носять протиправний характер.

Ключові слова: корупція, предмет корупційного злочину, неправомірна вигода.

Исследована неправомірная выгода как предмет подкупа лица, предоставляющего публичные услуги. Обоснована необходимость исключения из законодательного определения неправомірной выгоды денежных средств и расширения перечня видов неправомірной выгоды за счет действий, которые имеют признаки услуг, однако носят противоправный характер.

Ключевые слова: коррупция, предмет коррупционного преступления, неправомірная выгода.

The article investigates illegal benefit as a subject of bribing a person who provides public services. On the basis of the analysis of the legal definition of illegal benefits, this is contained in the note to Art. 364-1 of the Criminal Code of Ukraine, it has been found that it may be in the form of monetary funds, other property, preferences, privileges, services, intangible assets or any other benefits of immaterial or non-monetary nature.

The study of the content of the specified above types of illegal benefit has made it possible to conclude that it is necessary to exclude from the legal definition the form of monetary fund's as illegal benefit because it is not its independent form, but belongs to a separate type of property. It has been substantiated the necessity of expanding the list of types of illegal benefits due to the acts that have features of services, but are of illegal nature.

The issue of the correlation between benefits and privileges as types of illegal benefits has been considered separately and it has been found that they are not identical concepts and do not correlate with each other as a part and whole, and therefore are reasonably included into the legal concept of illegal benefits as its independent types.

The conducted study made it possible to conclude that it is expedient to change the legal definition of illegal benefits as the subject of a crime stipulated in Art. 368-4 of the Criminal Code of Ukraine and its statement in the following wording: illegal benefit is property, preferences, privileges, services as well as acts that have features of services but are of illegal nature, intangible assets, and any other benefits of immaterial or non-monetary nature.

Key words: corruption, subject of corruption crime, illegal benefit.

На сьогодні предметом більшості корупційних злочинів, зокрема і підкупу особи, яка надає публічні послуги, є неправомірна вигода. Дана кримінально-правова категорія була введена у законодавство України Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11 червня 2009 р. замість усталеного до того часу у судово-слідчій практиці терміну «хабар». На відміну від останнього, неправомірною вигодою можуть визнаватися вигоди як майнового, так і немайнового характеру, адже, згідно із приміткою до ст. 364-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України), нею є грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Перелічені види неправомірної вигоди, будучи складовими частинами кримінально-правового поняття, не належать до кримінально-правової сфери. Це, на нашу думку, обумовлює необхідність з'ясування їх змісту.

Дослідженню неправомірної вигоди як предмета корупційних злочинів присвятили свої праці Ю.В. Гродецький, З.А. Загинеї, Г.С. Крайник, М.В. Рябенко, В.І. Тютюгін, М.І. Хавронюк, Ю.І. Шиндель та ін. Однак наявні теоретичні розробки не вичерпали зазначеної проблематики, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цій сфері.

Мета статті – розкрити види неправомірної вигоди, визначені законодавцем, під час підкупу особи, яка надає публічні послуги; встановити недоліки нормативного закріплення поняття «неправомірна вигода» та запропонувати шляхи їх виправлення.

Першим видом неправомірної вигоди законодавець визнає грошові кошти. Відповідно до ст. 192 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня. Іноземна валюта може використовуватися в Україні у випадках і в порядку, передбачених законом. Виходячи з даного визначення, грошовими коштами, як видом неправомірної вигоди, є валюта України й іноземна валюта. Загальновизнаною у кримінально-правовій науці є думка, що грошові кошти як предмет корупційних злочинів можуть перебувати у готівковій та безготівковій формах.

Наступним видом неправомірної вигоди є майно. У ч. 1 ст. 190 ЦК України термін «майно» визначається як окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Як особливі види майна у цивільному законодавстві виділяють тварин, підприємство (як єдиний майновий комплекс), гроші (грошові кошти), валютні цінності, а також цінні папери. Окрім цього, цивілісти з особливим нематеріальним майном ототожнюють енергію. Так, наприклад К.Л. Осипчук, зазначає, що електричну енергію слід відносити до такого об'єкта цивільних прав, як майно, але з особливим правовим режимом, обумовленим специфічними властивостями електричної енергії, не характерними для речей [1, с. 22]. М.М. Топоркова наголошує на тому, що у правовому регулюванні відносин, пов'язаних із отриманням і використанням енергії, необхідно використовувати елементи, характерні для речей [2, с. 276], а останні, як зазначалося раніше, належать до категорії майна. Отже, у цивільно-правовій теорії до майна відносять окрему річ, сукупність речей, майнові права

та обов'язки, тварин, підприємство як єдиний майновий комплекс, гроші (грошові кошти), валютні цінності, цінні папери, а також енергію.

Схоже розуміння терміну «майно» має і судова практика. Так, Пленум Верховного Суду України (далі – ПВСУ) в абз. 1 п. 2 своєї постанови № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06 листопада 2009 р., предметом яких є майно, роз'яснив, що ним є речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо, а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та теплова енергія. Очевидно, що відмінність визначення майна, що міститься у постанові ПВСУ, від цивільно-правової дефініції полягає у тому, що останньою не охоплюються дії майнового характеру. Тож з'ясуємо, чим є дії майнового характеру, та визначимо, чи обґрунтовано кримінально-правова практика відносить їх до категорії майна.

Під діями майнового характеру у кримінально-правовій літературі розуміють здійснення однією особою для іншої таких вчинків, що приносять їй матеріальну вигоду [3, с. 162]. До них науковці відносять надання послуг (перевезення тощо), виконання робіт (будівельних, ремонтних тощо), погашення боргу перед третіми особами, відмова кредитора від повернення боргу тощо [4, с. 130].

Вважаємо, що позиція ПВСУ щодо віднесення дій майнового характеру до категорії майна заслуговує критичного ставлення. Зазначене твердження ґрунтується на тому, що майно, а також результати робіт і послуги, ЦК України у ст. 177 відносить до самостійних об'єктів цивільного права. Окрім цього, якщо дотримуватися логіки П.В. Олійника, стає зрозумілим, що і чинний КК України розрізняє майно та дії майнового характеру, адже, законодавець у диспозиції ст. 189 КК України встановив кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння не тільки чужим майном, а й правом на майно, тобто окремим предметом злочину у складі шахрайства поряд із чужим майном є також і право на майно [5, с. 149]. Продовжуючи логічний ряд, зауважимо, що поряд з майном та правом на майно в якості предмету шахрайства у ст. 189 КК України названі дії майнового характеру. Відтак чинний КК України, закріплюючи майно та дії майнового характеру як окремі предмети злочинів проти власності, надає їм самостійного кримінально-правового значення. Отже, резюмуючи викладене, вважаємо за необхідне для цілей розкриття змісту поняття «неправомірна вигода» використовувати легальну дефініцію майна, закріплену у ЦК України, а саме: майном вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Аналіз судової практики дозволив зробити висновок, що найчастіше для вчинення підкупу особи, яка надає публічні послуги, використовуються грошові кошти. Так, вироком Скадовського районного суду Херсонської області від 28 грудня 2016 р. було визнано винним ОСОБА_1 у тому, що він будучи експертом – особою, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, з метою одержання неправомірної вигоди, шляхом вчинення діянь, спрямованих на її одержання, 16 червня 2015 р., у період часу з 12.07 год. до 12.15 год., у смт Каланчак Херсонської області під час особистої зустрічі з ОСОБА_4, який діяв в інтересах ОСОБА_5, повідомив останньому, що за винагороду у розмірі 10 000 грн він видасть висновок у кримінальному провадженні № 12015230250000221 з бажаннями для ОСОБА_4 відомостями щодо наявності у ОСОБА_5 тілесних ушкоджень середнього ступеня тяжкості та невіправного знівчення обличчя потерпілої [6].

Поширеність використання грошей у якості неправомірної вигоди та легальне визначення майна у ЦК України дають підстави стверджувати, що на сьогодні немає необхідності виокремлювати «грошові кошти» у понятті «неправомірна вигода». Тому пропонуємо із примітки до

ст. 364-1 КК України словосполучення «грошові кошти» виключити.

На відміну від терміну «майно», визначення терміну «переваги» в українському законодавстві відсутнє. Тобто законодавець розкриває зміст нового для кримінального права України поняття «неправомірна вигода» через використання поняття, яке не має легальної дефініції. Вказану ситуацію дуже вдало описала З.А. Загинеї, зазначивши, що український законодавець встановлює невідоме через невідоме [7, с. 41]. Зокрема, такий недолік, як справедливо вказує М.Г. Арманов, зводиться нанівець намагання ефективного перешкодження корупції, адже він робить поняття «неправомірна вигода» незрозумілим для правозастосовувача [8, с. 49–50]. Тому вважаємо за необхідне звернутися до семантичного походження аналізованого терміну.

Термін «переваги» тлумачиться у словниках української мови як: 1. Якість, властивість, що вигідно відрізняє кого-, що-небудь від когось, чогось; 2. Більша, ніж у кого-небудь, кількість (війська, техніки і т. ін.); переважання в кількості; 3. Виключне, особливе право на що-небудь; привілей [9]. Отже, під перевагою слід розуміти певну властивість особи, яка надає їй привілейоване право на отримання блага, порівняно з іншими суб'єктами, які такої властивості не мають. Тобто до підстав отримання якогось блага включена пріоритетність (першочерговість) певної категорії осіб. Справедливим видається твердження М.І. Ховранюка, який синонімами слова «переваги» називає слова «пріоритет», «привілей», «першість», «вищість», «виключне право» [10, с. 35]. Як приклад переваги, на нашу думку, слід розглядати передбачене ст. 145 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) першочергове право працівників, які успішно й сумлінно виконують свої трудові обов'язки, на просування по роботі та надання їм пільг у галузі соціально-культурного і житлово-побутового обслуговування (путівки до санаторіїв та будинків відпочинку, поліпшення житлових умов і т. ін.).

Незаконними ж, на нашу думку, є переваги, які полягають у наданні певного блага особі, яка взагалі не мала на нього права або, маючи таке право, не належала до категорії тих осіб, які можуть першочергово його одержати, тим самим порушуючи права інших осіб на отримання такого блага взагалі або на першість у його отриманні. Як приклад незаконної переваги, М.І. Ховранюк наводить ситуацію з одержання квартири від держави особою, яка, хоч і перебувала на обліку як така, що має право на першочергове одержання житла, але у відповідному списку таких осіб не була першою, тобто фактично одержала житло поза чергою [10, с. 35].

Ще одним видом неправомірної вигоди є пільги. Одряду зазначимо, що вказаний термін досить широко використовується у нормативно-правових актах України, однак наявні законодавчі дефініції пільги обмежують таке визначення певною сферою, через що не можуть бути покладені в основу розуміння кримінально-правового поняття «неправомірна вигода». Прикладом такого законодавчого закріплення є поняття податкової пільги, яка, відповідно до п. 30.1 Податкового кодексу України (далі – ПК України), є передбаченим податковим та митним законодавством звільненням платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплати ним податку та збору в меншому розмірі за наявності підстав, визначених податковим законодавством. Вищевикладене обумовлює необхідність звернутися до надбань науки кримінального права з цього питання.

Досліджуючи зміст пільги як виду неправомірної вигоди, Ю.І. Шиндель доходить висновку, що фактичне надання особі пільги виражається у її звільненні від плати або зменшенні плати за матеріальні або нематеріальні блага, які, згідно із законодавством, надаються на платній основі, наприклад, пільги щодо сплати комунальних, телекомунікаційних, транспортних послуг тощо [11, с. 174–175].

Однак, на нашу думку, дослідниця необґрунтовано звужує поняття пільги, оскільки її зміст полягає не лише у повному або частковому звільненні від виконання обов'язку певних категорій осіб, а й у отриманні ними додаткових прав. Зазначене твердження ґрунтується на аналізі чинного законодавства, яке, наприклад, ст. 215 КЗпП України передбачає право працівників, які навчаються у вищих навчальних закладах з вечірньою та заочною формами навчання, на додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, а також інші пільги, передбачені законодавством. Тобто зазначеною статтею додаткова відпустка розглядається як пільга, що полягає у наділенні певної категорії працівників додатковим правом. Тому під пільгою пропонуємо розуміти можливість для певної категорії осіб у певній сфері на повне або часткове звільнення від обов'язку або на отримання додаткових прав, порівняно з особами, які права на такі пільги не мають.

Досить складним як для практичних працівників, так і для науковців є питання розмежування пільг та переваг. Одні науковці, жодним чином не аргументуючи свою позицію, зазначають, що пільги є частиною переваг [12, с. 295]. У такому разі незрозуміло, навіщо законодавець закріпив пільги та переваги в однопорядковому переліку видів неправомірної вигоди. Інші дослідники взагалі оминають це питання увагою, вказуючи, що відмінності між пільгами та перевагами не мають вирішального значення для кваліфікації пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди [13, с. 80]. Дійсно, на кваліфікацію вчиненого діяння це не впливає, однак конкретний вид неправомірної вигоди має бути вказаний у відповідних матеріалах кримінального провадження та обвинувальному вирокі суду. Тому вважаємо за необхідне знайти відповідь на питання розмежування пільг та переваг як видів неправомірної вигоди.

Право на отримання як пільг, так і переваг може встановлюватися чинним законодавством України або рішенням компетентного суб'єкта та полягає у наданні певними категоріями осіб матеріальних чи нематеріальних благ. На відміну від переваг, пільги (матеріальні чи нематеріальні блага) надаються без винятку всім особам, які належать до категорії тих, що мають право на такі пільги. Переваги надаються на конкурентній основі, коли на отримання певного матеріального чи нематеріального блага претендують як мінімум два суб'єкти, один із яких має певні властивості, що надають йому привілейоване право на одержання блага, порівняно з другим суб'єктом. Тобто переваги та пільги не є тотожними поняттями та не співвідносяться одне з одним як частка та ціле, а тому обґрунтовано включені до легального поняття неправомірної вигоди.

Наступним видом неправомірної вигоди є послуга. Дана правова категорія не має легального визначення у цивільному законодавстві, проте ч. 1 ст. 901 ЦК України містить положення, де зазначено, що за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Спираючись на ці законодавчі приписи у цивільно-правовій науці, послугу визначають як певну діяльність, яка не пов'язана зі створенням речі (її відновленням, ремонтом тощо), однак яка сама по собі породжує відповідне благо, що має споживчу вартість, та в силу своїх корисних властивостей здатна задовольнити певні потреби [14, с. 235].

На сьогодні дискусійним лишається питання щодо можливості віднесення до послуг як виду неправомірної вигоди дій сексуального характеру, дій кілера чи інших видів протиправних діянь. Щодо вирішення окресленого питання у кримінально-правовій літературі існують три різні позиції.

Зміст першої полягає у тому, що послуги, які надаються всупереч закону, можуть визнаватися видом неправомірної вигоди. Такої позиції дотримується М.В. Рябенко, який вважає головним те, що неправомірні послуги надаються за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або бездіяльності з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку послугу, або в інтересах третьої особи [15, с. 77]. Тобто, на думку науковця, можливість кваліфікації дій особи за ст. 368-4 КК України жодним чином не залежить від правомірності або неправомірності тієї послуги, яку «активний» корупціонер пропонує, обіцяє чи надає особі, яка надає публічні послуги, за вчинення нею дій або бездіяльності з використанням наданих їй повноважень.

Друга позиція полягає у диференційованому підході до можливості визнання видом неправомірної вигоди послуг, які надаються всупереч закону. Приблизником зазначених поглядів є Б.В. Волженкін, який вважає, що, якщо службова особа скористається послугами повії, яка зацікавлена у певній поведінці цієї особи з використанням службового становища, то одержання неправомірної вигоди немає, оскільки сексуальна послуга носить немайновий характер. Якщо службовій особі надається повія, чії послуги сплачені тим, хто зацікавлений у певній поведінці службової особи з використанням службового становища, то це повинно розцінюватися як одержання неправомірної вигоди у виді не послуги повії, а майнової вигоди – можливості скористатися сексуальними послугами безкоштовно [16, с. 169–170].

Ми ж підтримуємо третю позицію, висловлену Н.О. Лопашенко, зміст якої полягає у тому, що послуги як вид неправомірної вигоди повинні носити виключно легальний характер, адже вони мають бути визнані послугами з погляду цивільного законодавства [17, с. 109]. Дійсно, згідно із приписами цивільного законодавства, послугою може бути лише та діяльність, яка не заборонена чинним законодавством, а оскільки проституція ст. 181-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення визнається адміністративним правопорушенням, а дії кілера є злочином, передбаченим п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, то така діяльність взагалі не може визнаватися послугою. Відповідно ані дії сексуального характеру, ані протиправні дії кілера не можуть визнаватися послугою як видом неправомірної вигоди.

Однак, враховуючи тлумачення терміну «вигода» як «1. Прибуток, дохід, який видобувають з чого-небудь; 2. Користь, перевага, особистий інтерес» [18, с. 168], вважаємо, що протиправні діяння, скоєні за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або бездіяльності з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи вчиняє такі протиправні дії, або в інтересах третьої особи, повинні утворювати зміст неправомірної вигоди, однак не в межах категорії «послуга», а як самостійний її вид. Зазначене пояснюється тим, що на сьогодні, у разі, коли особа, зацікавлена у результаті діяльності осіб, які надають публічні послуги, розраховується з особою, яка надає публічні послуги, за вчинення нею дій або бездіяльності з використанням наданих їй повноважень, шляхом вчинення на її користь протиправних дій або бездіяльності, то це діяння не підпадає ані під ознаки злочину, передбаченого ст. 368-4 КК України, ані під ознаки будь-якого іншого корупційного злочину. Хоча, на нашу думку, і в такому разі спричиняється шкода визначеному у законодавстві належному порядку здійснення особами професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, у межах наданих їм повноважень та у спосіб, передбачений законом. Усунути вказану прогалину пропонуємо таким чином: у легальному визначенні поняття «неправомірна вигода» після слова «послуги» додати «а також діяння, які мають ознаки послуг, проте носять протиправний характер».

Наступним видом неправомірної вигоди є нематеріальні активи, визначення яких містить Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242. Відповідно до п. 4 вказаного положення, нематеріальний актив – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.

Нематеріальні активи поділяються на групи: право користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо); право користування майном (право користування земельною ділянкою відповідно до земельного законодавства, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо); марки (знаки для товарів і послуг, комерційні (фірмові) найменування тощо, крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті); право на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у т. ч. ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо, крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті); авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організації мовлення тощо, крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті.) Як окрему групу нематеріального активу виділяють гудвіл (вартість ділової репутації) – нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо (п. 14.1.40 ПК України).

Останнім видом неправомірної вигоди є будь-які інші вигоди нематеріального або негрошового характеру. Під вигодами нематеріального характеру у кримінально-правовій літературі розуміють цінності (блага), що не мають матеріальної форми. До них відносять інформацію, якою є будь-які відомості та/або дані, що можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [19, с. 277]. Окрім цього, на наше переконання, вигодами нематеріального характеру слід вважати присвоєння почесного звання, позитивний відгук про «пасивного» корупціонера перед третіми особами, неповідомлення правоохоронним органом про вчинення злочину або іншого правопорушення «пасивним» корупціонером тощо.

Під вигодами негрошового характеру розуміють цінності (блага), які неможливо на момент здійснення діяння визначити у грошовому еквіваленті. До них В.І. Тютюгін та Ю.В. Гродецький відносять такі корпоративні права, як право: а) брати участь в управлінні справами товариства; б) вийти в установленому порядку з товариства; в) одержувати інформацію про діяльність товариства [19, с. 277]. Однак сфера вигод негрошового характеру не обмежується лише корпоративними правами, вони мають значно більше поширення на сучасному етапі розвитку нашої держави. До таких вигод, на нашу думку, належить лобювання інтересів «пасивного» корупціонера або третіх осіб у будь-якій сфері, дозвіл на право придбання, зберігання та носіння зброї, похвальна грамота, дозвіл на вивезення дитини за кордон тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що доцільним є зміна легального визначення неправомірної вигоди як предмета злочину, передбаченого ст. 368-4 КК України, та викладення його у такій редакції: неправомірна вигода – це майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, а також діяння, які мають ознаки послуг, проте носять протиправний характер.

ЛІТЕРАТУРА

- Осипчук Е.Л. Договор энергоснабжения в системе договорных отношений на рынке электрической энергии России: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. М., 2004. 226 с.
- Топоркова М.М. Тепловая енергія як об'єкт цивільних прав. Право і Безпека. 2010. № 5. С. 274–276.
- Антонюк Н.О. Кримінально-правова охорона власності: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 514 с.
- Олійник П.В. Предмет злочинів проти власності: поняття, види, кримінально-правове значення: монографія. Х.: Право, 2011. 208 с.
- Олійник П.В. Що до визначення поняття «право на майно» як предмета злочинів проти власності. Проблеми законності. 2014. Вип. 126. С. 146–154.
- Витяг з вироку Скадовського районного суду Херсонської області від 28 грудня 2016 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63768655>.
- Загінєй З.А. Окремі недоліки нормотворчої техніки Розділу XVII Особливої частини КК України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» та їх вплив на тлумачення кримінально-правових норм. Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. № 4. С. 39–43.
- Арманов М.Г. Застосування та вдосконалення кримінального законодавства у сфері протидії корупції. Вісник Національної академії прокуратури України. 2014. № 2 (35). С. 49–54.
- Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/perevagha>.
- Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». К.: Атіка, 2011. 424 с.
- Шиндель Ю.І. Кримінально-правова характеристика зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. 224 с.
- Якимова С.В. Про систематизацію ознак неправомірної вигоди як предмета підкупу за Кримінальним кодексом України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 813. С. 292–298.
- Третьяков Д.А. Кримінальна відповідальність за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2016. 261 с.
- Резнікова В.В. Послуга як правова категорія та ознака посередницьких договорів. Університетські наукові записки. 2007. № 4 (24). С. 234–240.
- Рябенко М.В. Кримінально-правова охорона діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2016. 267 с.
- Волженкин Б.В. Служебные преступления: комментарий законодательства и судебной практики. СПб.: Юридический центр Пресс, 2005. 558 с.
- Лопашенко Н.А. Взятничество: Проблемы квалификации. Правоведение. 2001. № 6. С. 105–116.
- Большой толковый словарь русского языка / сост. и гл. ред. С.А. Кузнецов. СПб.: «Норинт», 2000. 1536 с.
- Тютюгін В.І., Гродецький Ю.В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Вісник Асоціації кримінального права України. 2015. №1 (4). С. 272–295.